Norges Høyesteretts ankeutvalg - HR-2015-534-U - Rt-2015-302

Instans	Norges Høyesteretts ankeutvalg - Dom og beslutning.
Dato	2015-03-05
Publisert	HR-2015-534-U - Rt-2015-302
Stikkord	Strafferett. Straffutmåling. Lovanvendelse. Saksbehandling. Grov korrupsjon. Grovt bedrageri.
Sammendrag	Lagmannsretten hadde fastsatt straffen for blant annet tolv overtredelser av strl. § 276a første ledd bokstav a, jf. § 276b, til fengsel i to år. Domfelte hadde som gjeldsrådgiver i NAV, delvis på sitt kontor og i arbeidstiden, krevd og mottatt penger fra personer som var under gjeldsordning. Ankeutvalget uttalte at en offentlig tjenestemann som i egenskap av privatperson utnytter sin kompetanse og erfaring og mottar en fordel for det, ikke oppfyller kravet i strl. § 276a første ledd bokstav a om at handlingen skal ha funnet sted i anledning av stilling. Lagmannsrettens dom, som bygget på en annen lovforståelse, ble opphevet for de tiltalepunktene dette gjaldt. Når det gjaldt utilbørlighetsvilkåret, hadde lagmannsretten korrekt tatt utgangspunkt i at det måtte foreligge et klart klanderverdig forhold. Dette vilkåret var tilfredsstilt, hensett til at de beløp som var krevet, gjaldt gjeldsrådgivning som var skjedd i anledning stilling. Når den passive bestikker er en offentlig tjenestemann og korrupsjonstilfellene som her inngikk i et mønster, var det også klart at det var tale om grov korrupsjon. Straffen på fengsel i to år var passende også når det nå ble utmålt straff for åtte og ikke tolv tilfeller av korrupsjon.
Saksgang	Inntrøndelag tingrett TINTR-2013-113703 - Frostating lagmannsrett LF-2014-8604 - Høyesterett HR-2015-534-U, (sak nr. 2014/2355), straffesak, anke over dom.
Parter	A (advokat Bertil V. Smalås) mot Den offentlige påtalemyndighet.
Forfatter	Øie, Kallerud og Bergsjø.

(1) Saken gjelder domfeltes anke over fellende dom for flere tilfeller av grov korrupsjon, jf. straffeloven § 276a jf. § 276b.

(2) A ble 28. juni 2013 satt under tiltale blant annet for sju tilfeller av overtredelse av straffeloven § 270 første ledd nr. 1, jf. § 271 (grovt bedrageri - post I) og ti tilfeller av overtredelse av straffeloven § 276a første ledd bokstav a, jf. § 276b (grov korrupsjon - post II). Ved tilleggstiltalebeslutning 7. november 2013 ble han videre tiltalt for ytterligere ett tilfelle av grovt bedrageri (post I) og to tilfeller av grov korrupsjon (post II). Grunnlaget for tiltalepostene for grov korrupsjon var at A i egenskap av konsulent og økonomisk rådgiver ved NAV Y forlangte betaling for å bistå med gjeldsrådgivning.

(3) Inntrøndelag tingrett avsa 13. desember 2013 dom [TINTR-2013-113703] med slik domsslutning:

> «A, født 0.0.1967, frifinnes for tiltalebeslutningens post I b, II d og II f og tilleggstiltalebeslutningens post II a.
>
> A, født 0.0.1967, dømmes for overtredelse av straffeloven § 270 første ledd nr. 1 jfr. § 271, straffeloven § 276a første ledd bokstav a jfr. § 276b, straffeloven § 257, våpenloven § 33 første ledd annet punktum jfr. § 7 første ledd og § 8 første ledd og våpenloven § 33 første ledd første punktum jfr. § 27 a første ledd til fengsel i 1 - ett - år og 6 - seks - måneder, jf. straffeloven § 62.
>
> A, født 0.0.1967, dømmes til å betale erstatning innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av denne dom til følgende personer med følgende beløp:
>
> a. N02 kr 15 000,- femtentusen.
> b. N04 kr 20 000,- tjuetusen.
> c. N05 kr 15 000,- femtentusen.
> d. N06 og N07 kr 15 000,- femtentusen.
> e. N08 kr 6 000,- sekstusen.
> f. N09 kr 5 000,- femtusen.
> g. N11 kr 35 000,- trettifemtusen.
> h. N18 kr 5 625,- femtusensekshundreogtjuefem.
> i. N20 kr 30 000,- trettitusen.
> j. N23 kr 50 000,- femtitusen.
>
> A, født 0.0.1967 må tåle inndragning av 1 rifle, 1 hagle og diverse ammunisjon i henhold til beslagsrapport fra Spesialenheten for politisaker av 14. september 2012.
>
> A, født 0.0.1967 dømmes til å betale kr 10 000 - titusen - i saksomkostninger.»

(4) A anket til lagmannsretten over bevisbedømmelsen og lovanvendelsen under skyldspørsmålet for så vidt gjaldt domfellelsene for grovt bedrageri, grov korrupsjon og tyveri. Han anket også over saksbehandlingen i tilknytning til tilleggstiltalen post II b, som gjaldt grov korrupsjon, men hvor tingretten domfelte for grovt bedrageri. Anken gjaldt også straffutmålingen og saksomkostningsavgjørelsen. Det ble begjært ny behandling av de sivile krav som var pådømt.

(5) Påtalemyndigheten anket over bevisbedømmelsen og lovanvendelsen under skyldspørsmålet for de poster i tiltalen og tilleggstiltalen hvor A ble frifunnet for grov korrupsjon, subsidiært straffutmålingen.

(6) Ved Frostating lagmannsretts beslutning 10. februar 2014 ble As anke over bevisbedømmelsen og lovanvendelsen under skyldspørsmålet henvist for så vidt gjaldt tiltalens poster om grov korrupsjon og tyveri (postene II a-c, II e, II g-j, III og tilleggstiltalen II b). Samtidig henviste lagmannsretten påtalemyndighetens anke over de poster hvor A ble frifunnet for grov korrupsjon (tiltalen post II d og f og tilleggstiltalen post II a). As anke over de øvrige poster ble nektet fremmet. Begjæringen fra A om ny behandling av de sivile krav ble tatt til følge så langt kravene knyttet seg til tiltaleposter som ble henvist.

(7) Frostating lagmannsrett avsa 28. november 2014 dom [LF-2014-8604] med slik domsslutning:

«1. A, født 0.0.1967, dømmes for overtredelser av straffeloven § 276a første ledd bokstav a), jf. § 276b og straffeloven § 258, jf. § 257. For dette og for de forholdene som ble rettskraftig avgjort ved Inntrøndelag tingretts dom 13. desember 2013, settes straffen til fengsel i 2 - to - år. Straffeloven § 62 første ledd og § 63 andre ledd er gitt anvendelse.

2. A dømmes innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av dommen å betale slike erstatninger:

a) N11 med 35.000 - trettifemtusen - kroner.

b) N18 med 6.491- sekstusenfirehundreognittien - kroner.

c) N23 med 50.000 - femtitusen - kroner.

d) N19 med 20.000 - tjuetusen - kroner.

3. Saksomkostninger idømmes ikke.»

(8) *A* har anket til Høyesterett over domfellelsen for de tolv tilfellene av grov korrupsjon. Anken gjelder lovanvendelsen, saksbehandlingen og straffutmålingen. Han har i korte trekk anført at lagmannsrettens lovanvendelse er feil når det gjelder vilkårene «i anledning av stilling» og «utilbørlig fordel» i straffeloven § 276a. Lagmannsretten har også uriktig lagt til grunn at overtredelsene er grove. Domsgrunnene er ikke tilstrekkelige til å prøve lovanvendelsen. Det er også en saksbehandlingsfeil at lagmannsretten tillot påtalemyndigheten å dokumentere fra tingrettens redegjørelse for de grove bedrageriene før lagretten hadde avgjort skyldspørsmålet. Straffutmålingen er blitt for streng sett hen til sakens karakter, tidsmomentet og medieomtalen. A må frifinnes for de erstatningskrav som knytter seg til de tiltaleposter hvor A er uriktig domfelt.

(9) A har lagt slik påstand:

«1. A født 0.0.1967 frifinnes for tiltalebeslutningens post II a-j og tilleggstiltalens post II a og b. For øvrig behandles han på mildeste måte.

2. A født 0.0.1967 frifinnes for erstatningskrav fra N11, N18, N23 og N19.»

(10) *Påtalemyndigheten* har tatt til motmæle. Det er i korte trekk anført at det ikke foreligger feil ved lovanvendelsen, saksbehandlingen eller straffutmålingen.

(11) Påtalemyndigheten har lagt ned slik påstand:

«Anken fra A, f. 0.0.1967, forkastes.»

(12) **Høyesteretts ankeutvalg** bemerker at A ble frifunnet i tingretten for grov korrupsjon under tiltalen post II d og f og tilleggstiltalen post II a, men domfelt i lagmannsretten. Anken kan for disse forholdene bare nektes fremmet så langt Høyesteretts ankeutvalg enstemmig finner det klart at den ikke kan føre frem, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd tredje punktum. En eventuell ankenektelse skal begrunnes, jf. § 323 andre ledd andre punktum.

(13) Forholdet i tilleggstiltalebeslutningen post II b ble i tingretten pådømt som grovt bedrageri, mens lagmannsretten domfelte for grov korrupsjon. Slik ankeutvalget ser på saken, er det ikke nødvendig å ta stilling til om A har ankerett også på dette punktet.

(14) *Lovanvendelsesanken* knytter seg for det første til lagmannsrettens forståelse av uttrykket *«i anledning av stilling»* i straffeloven § 276a første ledd bokstav a. A har videre anført at *domsgrunnene er mangelfulle*, og at de ikke gir grunnlag for en prøving av lovanvendelsen på dette punktet. Det er naturlig å se disse spørsmålene i sammenheng.

(15) I Ot.prp.nr.78 (2002-2003) side 54 heter det om vilkåret «i anledning av stilling»:

> «I dette ligger et krav om sammenheng mellom fordelen og stillingen, vervet eller oppdraget. Fordelen vil normalt fremstå som en motytelse for noe den passive bestikker skal gjøre eller unnlate å gjøre i forbindelse med utføringen av stillingen, vervet eller oppdraget, eller for en

handling eller unnlatelse som allerede har funnet sted. Det er imidlertid ikke noe vilkår for straff at bestikkelsen kan knyttes til en bestemt handling eller unnlatelse. Også rene tilfeller av «smøring» er dekket, dersom fordelen er utilbørlig og det er på det rene at den har sammenheng med den passive bestikkers stilling, verv eller oppdrag (se punkt 5.3.3 foran).

Fordeler som den passive bestikker tilbys, krever eller mottar som privatperson, har ikke sammenheng med vedkommendes stilling, verv eller oppdrag, og faller utenfor bestemmelsens virkeområde.»

(16) Skyldspørsmålet ble i lagmannsretten avgjort av lagrette. Om grunnlaget for prøving av anke over lovanvendelsen i slike tilfelle uttaler førstvoterende i Rt-2009-750 avsnitt 80:

> «Høyesterett har i en lang rekke avgjørelser lagt til grunn at ved anke til domfeltes gunst kan lagrettens lovanvendelse ikke bare prøves på grunnlag av rettslederens protokollerte rettsbelæring, men også på grunnlag av hva lagretten ut fra de opplysninger som for øvrig foreligger, mest sannsynlig har lagt til grunn, se Rt-2007-961 avsnitt 29 med henvisninger til tidligere praksis. Dette innebærer at Høyesterett ved prøvingen av lagmannsrettens lovanvendelse i tillegg til spørsmålene til lagretten og det som måtte være opplyst om innholdet av rettsbelæringen, blant annet kan bygge på den beskrivelse av den straffbare handling som fagdommerne sammen med de fire lagrettemedlemmene har gitt som grunnlag for straffutmålingen, se Rt-2007-961 avsnitt 35. Som jeg tidligere har påpekt, må denne - i den utstrekning det ikke finnes opplysninger om noe annet - også antas å gi uttrykk for lagrettens syn.»

(17) Ankeutvalget vurderer først de tiltalepostene hvor tingretten har frifunnet eller omsubsumert til grovt bedrageri. Tingretten har bygget frifinnelsen under *tiltalen post II d* på at det ikke var ført bevis for tilstrekkelig tilknytning mellom kravet om betaling og As stilling som konsulent og rådgiver ved NAV Y. Om dette uttaler retten:

> «Det kan ikke legges til grunn at tiltalte har fått henvendelsen fra fornærmede fordi han jobbet ved NAV Y. Det er heller ikke slik at det kan legges til grunn at tiltalte har utført dette arbeid i kontortiden på NAV. Det er heller ikke ført bevis for at tiltalte i denne saken på noe vis, i kontakt med andre instanser, har benyttet sin posisjon som ansatt i NAV.»

(18) I forbindelse med frifinnelsen under *tiltalen post II f* har tingretten blant annet uttalt at fornærmede hørte under et annet NAV-kontor. Videre heter det i dommen:

> «Arbeidet med hennes sak var ikke kommet så langt. Bortsett fra det ene møtet på NAV Y, kan det ikke legges til grunn at tiltalte har brukt sin stilling ved NAV Y direkte i arbeidet med henne. Retten er etter en helhetsvurdering kommet til at det her ikke kan anses at han har krevd betaling i anledning sin stilling ved NAV Y.»

(19) Tingrettens frifinnelse under *tilleggstiltalen post II a* er begrunnet med at det ikke kan legges til grunn som bevist «at fornærmede har betalt penger i form av kontanter til tiltalte».

(20) Under *tilleggstiltalen post II b* fant tingretten ikke grunnlag for domfellelse for grov korrupsjon. Dette er begrunnet slik:

> «Retten legger til grunn at det ble opplyst at pengene skulle brukes til å roe ned kreditorene. Det er ikke framkommet opplysninger om at tiltalte har krevd betaling for det arbeid han skulle utføre. Retten mener av den grunn at det her ikke er krevd en utilbørlig fordel i anledning stilling. Det faktum som er funnet bevist har likhetstrekk med de forhold tiltalte skal dømmes for i henhold til strl. § 270 om bedrageri.»

(21) A ble som nevnt i stedet domfelt for grovt bedrageri, idet tingretten la til grunn at det var tale om samme forhold.

(22) I lagmannsretten ble A under alle disse postene domfelt for grov korrupsjon etter at lagretten hadde svart ja på de aktuelle hovedspørsmål og tilleggsspørsmål. Om dette heter det i dommen:

> «Når det gjelder de 'springende punkter' ved bevisbedømmelsen vedrørende de tiltaleposter som tingretten frifant tiltalte for eller omsubsumerte til et mildere straffebud, jf. tiltalen post II d og II f og tilleggstiltalen post II a og II b, bemerker lagmannsrettens juridiske dommere at det er særlig lagt vekt på forklaringene fra N13, N15, N21 og N22/ N23, dokumentasjon av bankuttak og forklaringer fra personer som har vært vitne til overlevering av kontanter.»

(23) Ut over dette inneholder ikke dommen noen nærmere redegjørelse for hvorfor vilkåret om tilknytning til stilling er oppfylt. Premissene gir ingen konkrete opplysninger som kan forklare at lagretten har kommet til en annen konklusjon enn tingretten.

(24) Deler av rettsbelæringen er protokollert i rettsboken. Her heter det blant annet om vilkåret «i anledning av stilling»:

> «I denne sammenheng er det sentralt å vurdere om A rent faktisk benyttet eller utnyttet den kompetanse og erfaring han hadde som offentlig ansatt gjeldsrådgiver.»

(25) Isolert sett gir ikke dette uttrykk for en riktig forståelse av vilkåret om tilknytning til stilling, verv eller oppdrag. Hvis en offentlig tjenestemann som *privatperson* utnytter sin kompetanse og erfaring og mottar en fordel for det, kan han ikke domfelles for korrupsjon. Det må kreves en tilknytning til stillingen ut over dette. Riktignok inngår den aktuelle setningen i rettsbelæringen i en bredere drøftelse av innholdet i begrepet «i anledning av stilling». Når setningen ses i sammenheng med de knappe domsgrunnene i lagmannsrettens dom og den utfyllende begrunnelsen for frifinnelse/omsubsumering i tingretten, blir det likevel stående som uforklart hvorfor A ble domfelt for grov korrupsjon under disse tiltalepostene i lagmannsretten. Ankeutvalget finner det derfor enstemmig klart at lagmannsrettens dom må oppheves for så vidt gjelder domfellelsen under tiltalen post II d og f og tilleggstiltalen post II a og b, jf. straffeprosessloven § 323 tredje ledd bokstav a.

(26) Opphevelsen under tilleggstiltalen post II b må få betydning også for det sivile kravet fra N23. Lagmannsrettens dom blir også på dette punktet å oppheve.

(27) Når det gjelder de øvrige korrupsjonspostene, er A altså domfelt i både tingretten og lagmannsretten. Lest i sin sammenheng gir rettsbelæringen her tilstrekkelig grunnlag for å konstatere at vilkåret «i anledning av stilling» er oppfylt.

(28) Lovanvendelsesanken gjelder videre spørsmålet om lagmannsretten har forstått *utilbørlighetsvilkåret* korrekt. I rettsbelæringen har rettens leder korrekt tatt utgangspunkt i at det må foreligge «et klart klanderverdig forhold». Det kan ikke være tvilsomt at de betalinger som A har forlangt for gjeldsrådgivningen og i en del tilfeller også mottatt, utgjør en utilbørlig fordel når det først legges til grunn at gjeldsrådgivningen har skjedd i anledning stilling.

(29) A har under *saksbehandlingsanken* for det første gjort gjeldende mangelfulle domsgrunner. Utvalget finner ingen mangler ved domsgrunnene ut over dem som allerede er påpekt. Det er videre anført at lagmannsretten ikke skulle tillatt dokumentasjon fra tingrettens premisser om bedrageritilfellene. Etter utvalgets syn følger det av Rt-2013-1501 at det ikke var feil av lagmannsretten å tillate opplesning.

(30) Subsidiært har A anført at korrupsjonstilfellene ikke er å anse som *grove*, jf. straffeloven § 276b. Til dette bemerker ankeutvalget at beløpets størrelse trer i bakgrunnen når den passive bestikker er en offentlig tjenestemann. Når korrupsjonstilfellene som her inngår i et mønster, må det være klart at det er tale om grov korrupsjon.

(31) Utvalget finner det etter dette enstemmig klart at verken avgjørelsens betydning utenfor den foreliggende sak eller andre grunner tilsier at anken blir fremmet for Høyesterett for de tiltaleposter som ikke omfattes av opphevelsen, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd. Denne delen av anken tillates derfor ikke fremmet.

(32) Høyesterett må imidlertid utmåle straff for de forhold som med dette er rettskraftig avgjort i tingretten og lagmannsretten. Lagmannsretten utmålte straff for blant annet åtte tilfeller av grovt bedrageri og tolv tilfeller av grov korrupsjon. I og med opphevelsen under fire tiltaleposter, gjelder utmålingen nå åtte tilfeller av grov korrupsjon. Domfellelsen omfatter videre ett tilfelle av grovt tyveri og overtredelser av våpenloven.

(33) Lagmannsretten har gitt sin tilslutning til følgende vurdering i tingrettens dom:

> «Retten vurderer også de tilfeller av bedrageri som alvorlige. Tiltalte har systematisk utnyttet personer som i utgangspunktet har hatt stor tillit til ham. Det er tale om personer som har vært i en svært vanskelig økonomisk situasjon. De har vært villig til å gjøre det han har bedt om med hensyn til betaling i håp om at deres økonomiske situasjon skulle komme i orden.
>
> Hva angår tilfellene av bedrageri, er måten tiltalte har utført disse på utspekulerte. Flere av disse personene har på mange vis levd i et økonomisk kaos. De har ikke selv hatt oversikt over sin økonomi. Pengene som tiltalte sa skulle gå til kreditorene har han puttet i egen lomme. Det var handlinger som var vanskelig å oppdage. Tiltalte har utnyttet mennesker i en sårbar situasjon.»

(34) Om korrupsjonstilfellene har lagmannsretten blant annet uttalt:

> «Normalt involverer korrupsjon to relativt jevnbyrdige parter, som vanligvis har felles interesser og utveksler fordeler i en 'vinn-vinn-situasjon'. I vår sak er situasjonen en vesentlig annen. Tiltalte har gjennom sin offentlige stilling i stor utstrekning utnyttet sårbare skyldnere som i desperasjon har henvendt seg til ham og som valgte å betale penger for en tjeneste som de hadde krav på å få gratis fra det offentlige. Det skal likevel nevnes at tiltalte i noen tilfeller gjorde skyldnerne oppmerksomme på at de hadde krav på gratis gjeldsrådgivningstjeneste i hjemkommunen.
>
> I skjerpende retning viser lagmannsretten også til at korrupsjonshandlingene skjedde over et nokså langt tidsrom og i stor grad videreførte mønsteret fra bedragerisakene. Det legges også vekt på at forholdene fortsatte etter at tiltalte høsten 2011 ble gjort kjent med at han var under mistanke for bedragerier.
>
> Sterke allmennpreventive hensyn gjør seg gjeldene ved korrupsjon og tilsier streng reaksjon. Dette gjelder ikke minst når en tjenestemann i kraft av sin offentlige stilling krever og mottar penger for sin egen vinning. En slik virksomhet bidrar til å svekke publikums tillit til forvaltningens upartiskhet og integritet, verdier som er av grunnleggende betydning for en velfungerende forvaltning.»

(35) Utvalget kan tiltre disse vurderingene og lagmannsrettens bemerkninger til straffutmålingen for øvrig. Etter utvalgets syn er straffen på to års fengsel passende også når det nå utmåles straff for åtte - og ikke tolv - tilfeller av korrupsjon.

(36) Denne dom og beslutning er enstemmig.

Domsslutning:

1. *Lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1, oppheves for så vidt gjelder domfellelsen under tiltalen post II d og f og tilleggstiltalen post II a og b.*
2. *For de forhold som er rettskraftig avgjort ved tingrettens og lagmannsrettens dommer, settes straffen til fengsel i 2 - to - år, jf. straffeloven § 62 første ledd og § 63 andre ledd.*
3. *Lagmannsrettens dom, domslutningen punkt 2 c, oppheves.*

Slutning i beslutning:

Anken over saksbehandlingen, lovanvendelsen og straffutmålingen for de øvrige tiltaleposter tillates ikke fremmet.